

Nota van beantwoording formele inspraakreacties

Voorstel aan burgemeester en wethouders van Leiden betreffende de beantwoording van de inspraakreacties inzake de nota Lokaal Gezondheidsbeleid Leiden 2014-2018, "*Ruimte maken voor gezondheid*".

Inleiding

Op 19 november 2013 heeft het College van B&W de conceptnota Lokaal Gezondheidsbeleid "Ruimte maken voor gezondheid" voor inspraak vastgesteld. De inspraakperiode liep tot 8 januari 2014. De concept-nota is ter advisering aan de WMO-adviesraad voorgelegd. Vanwege de raakvlakken met het milieubeleid is de nota ook ter informatie aan de Milieuadviesraad gestuurd.

Proces

De conceptnota is tot stand gekomen in en na overleg met diverse partijen waaronder diverse afdelingen binnen de GGDHM (medische milieukunde, preventie, HARA, coördinator JOGG), Zorgkantoor en Zorgverzekeraar Zorg & Zekerheid, de Leyden Academy on Vitality and Ageing, Duurzaam Leiden, het IVN, Het Rijnlands Architectuur Platform en de WMO-adviesraad (pre-advies). De gekozen invalshoek: verleiden in plaats van ge- en verbieden, met de sociale en fysieke omgeving als uitgangspunt, wordt breed gedragen.

Inspraakreacties

Er zijn twee formele inspraakreacties en twee adviezen ingediend:

1. Adviesraad WMO Leiden (gevraagd advies)
2. Platform Gehandicapten Leiden
3. Leidse Milieuraad (ongevraagd advies)
4. Stichting Radius

Thema's

- Algemeen
- Belang sociaal netwerk
- Uitvoering
- Fysieke inrichting
- Ouderen algemeen
- Ouderen/gehandicapten: sporten en bewegen
- Versterken groen
- Toegankelijkheid openbare ruimte voor gehandicapten
- Omgevingskwaliteit
- Samenwerking
- Evaluatie en monitoring
- Overig

Procedure

Het college stelt zijn antwoord op de inspraakreacties vast en legt het gewijzigde beleidskader ter vaststelling aan de gemeenteraad voor.

Thematisch overzicht van de inspraakreacties

Ingekomen reacties

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	Thema: algemeen		
A	Ingebracht door: 1 De Adviesraad is positief over de	Dank daarvoor.	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	conceptnota. In de nota genoemde doelstellingen sluiten aan bij de landelijke en regionale ontwikkelingen en prioriteiten die de Adviesraad onderschrijft. Daarnaast worden de decentralisaties AWBZ, Werk en Jeugd aangegrepen om het lokale gezondheidsbeleid integraal aan te pakken.		
B	Ingebracht door: 3 Brede instemming met de strekking van de concept-nota, met de gekozen brede invalshoek en met de aandacht voor burgerinitiatieven. Recent onderzoek illustreert het belang van een goede groenvoorziening voor de gezondheid en beperking van de zorgkosten op een overtuigende wijze.	Dank daarvoor.	Geen.
C	Ingebracht door: 3 De onderwerpen die in de nota worden aangesneden hebben veel raakvlakken met het begrip "duurzaamheid". Om die reden had het voor de hand gelegen de milieuraad in om advies te vragen alvorens de nota voor inspraak vrij te geven.	Eens dat gezondheidsbeleid en duurzaamheid veel raakvlakken hebben (zoals ook in onze nota naar voren komt). Een volgende keer zullen wij uw raad graag ook in een eerder stadium betrekken.	Geen.
D	Ingebracht door 4 Bij Radius zijn we zeer positief over het feit dat de nota in tegenstelling tot eerdere jaren niet alleen het lichamelijk en mentaal welbevinden centraal stelt, maar tevens vitaliteit introduceert als centrale focus. De keuze van de gemeente Leiden om sterk in te zetten op preventie (H4, p12, alinea 2) en een sterke focus op ouderen en vroegsignalering (H3, p11) vinden we een verstandige en belangrijke keuze..	Dank daarvoor.	Geen.
E	Ingebracht door:2 Veel van het beleid is "facetbeleid" dat wil zeggen dat uitvoerders het in hun gewone uitvoering mee moeten nemen. Het probleem daarbij is dat op beleidsniveau afspraken worden gemaakt tussen gemeente en bijv. zorgaanbieders, en het lastig is om in de "hoofden en harten" van de uitvoerders de afspraken geconcretiseerd en	Het doel van de acties in deze nota is het agenderen van gezondheid op zoveel mogelijk terreinen en bij zoveel mogelijk actoren waaronder de vele contactfunctionarissen die actief zijn, zowel in de zorg als bij sport en welzijn. Door daarbij zoveel mogelijk aan te sluiten bij bestaande activiteiten en door het leggen van slimme	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	meetbaar terug te vinden. Zoals in de thuiszorg, waar vaak te weinig tijd is voor extra's. En ook t.a.v. de contactfunctionarissen: hebben zij in de praktijk goed op hun netvlies dat in hun uitvoering "gezondheid" een major topic is?	verbindingen willen wij voorkomen dat gezondheidsaspecten uit het oog verloren raken door tijdgebrek. Wij onderschrijven dat blijvende agendering nodig is voor een goede verankering.	
Thema: belang sociaal netwerk voor de gezondheid			
F	Ingebracht door: 4 Het belang van de sociale component (o.a. sociale ondersteuning) wordt niet als afzonderlijke focus vermeld en krijgt ook geen bijzondere nadruk in de nota, terwijl het hebben van een sociaal netwerk van cruciaal belang is voor burgers, op het moment dat zij kwetsbaar worden! In het verlengde daarvan vraagt Radius om meer aandacht voor het versterken van sociale netwerken en sociale steun. Sociale steun is, in toenemende mate, een voorwaarde voor een gezonde leefomgeving. Het stimuleren en faciliteren van sociale activiteiten, vrijwillige inzet en voorlichting, door medewerkers in de wijken is de komende jaren van zeer groot belang. Dit moet, ook voor gezondheidsbeleid, een speerpunt zijn!	Eens dat het hebben van een sociaal netwerk van groot belang is voor de gezondheid van kwetsbare inwoners en dat de rol van vrijwilligers hierin belangrijk is. Het faciliteren en stimuleren van ontmoeting en van vrijwilligerswerk vindt plaats via ons vrijwilligers- en mantelzorgbeleid en via ons WMO- beleid.	Wij hebben op bladzijde 4 toegevoegd dat "sociale contacten een grote rol spelen in de vitaliteit en daarmee in de gezondheid. Om die reden stimuleren en ondersteunen wij diverse activiteiten gericht op ontmoeting. Zie hiervoor onder andere het WMO beleidsplan. De nota Vrijwilligerswerk bevat tal van actiepunten waarmee wij burgers die iets voor anderen willen betekenen faciliteren en ondersteunen." Ook op bladzijde 8/ 9 hebben wij onder 2.2. toegevoegd: "Sociale contacten en sociaal functioneren vormen daar een belangrijk onderdeel van (van vitaliteit).
G	Ingebracht door: 4 Psychosociale problematiek wordt al vermeld in de nota. Wellicht kan enige explicitering de nota versterken: eenzaamheidsproblematiek komt ook relatief veel voor bij o.a. anderstaligen die geen Nederlands spreken, lesbische, homo- en biseksuele en transgender (LHBT) ouderen en overbelaste mantelzorgers. Radius wil uitsluiting en onzichtbaarheid van deze subgroepen bestrijden en verzoekt daarom om vermelding van deze groepen als aandachtsgroepen.	Wij zullen deze groepen noemen in de nota.	Toegevoegd op bladzijde 20/ 21, onder het kopje <i>kwetsbare ouderen: versterken vitaliteit en eigen regie</i> na culturele achtergrond. "Mensen met weinig opleiding en middelen leven gemiddeld ongeveer 7 jaar korter waarvan meer jaren met beperkingen. Anderstaligen, homoseksuele, lesbische en transgender ouderen, evenals overbelaste mantelzorgers kampen vaker met eenzaamheid."

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
Thema: uitvoering			
H	<p>Ingebracht door: 3</p> <p>Vele van de voorgestelde actiepunten impliceren een intensieve begeleiding en onderlinge afstemming. Dit legt een wissel op de ambtelijke dienst. De Milieuraad heeft in de nota aanduidingen gemist welke menskracht er voor al de genoemde activiteiten beschikbaar is en hoe die menskracht organisatorisch wordt ondergebracht. Heel veel van de feitelijke handelingen die moeten worden verricht, vereisen dat de gemeentelijke organisatie heel nauw met mensen in wijken en buurten samenwerkt. Daarom de volgende aanbeveling: breng in beeld welke capaciteit, verspreid over de verschillende onderdelen van de ambtelijke dienst, er beschikbaar is voor de uitvoering van de in de nota beschreven activiteiten en verwerk dit gegeven in een uitvoeringsnotitie.</p>	<p>Eens dat met de uitvoering van de diverse acties veel capaciteit van verschillende onderdelen van het ambtelijk apparaat gemoeid is. Een groot deel van de acties zijn al belegd binnen de bestaande capaciteit. Komende periode stellen wij een uitvoeringsnotitie op waarin wij aangeven welke acties op welk moment door welke afdelingen/onderdelen worden uitgevoerd.</p>	<p>Toegevoegd op bladzijde 26 na opsomming acties: "Bovengenoemde acties worden in de loop van 2014 verwerkt in een uitvoeringsnotitie".</p>
I	<p>Ingebracht door: 3</p> <p>De milieuraad heeft kennisgenomen van de in paragraaf 5 opgesomde effectindicatoren. De raad heeft er begrip voor dat daarbij gezocht is naar statistische informatie die 'kan worden geleverd', maar wil hier twee opmerkingen bij maken. Behalve dat er indicatoren beschreven worden, wordt tevens per indicator aangegeven welk kwantitatief doel gehaald zou moeten worden. Dit laatste acht de milieuraad weinig zinvol. De realisatie van kwantitatieve doelstellingen is afhankelijk van zeer vele factoren waarvan er maar een beperkt deel direct onder invloed van de gemeentelijke diensten vallen. Het is daarom vooraf niet duidelijk hoeveel het behalen van de genoemde doelstellingen</p>	<p>Wij zijn het eens dat de effecten die wij willen bereiken niet altijd rechtstreeks terug te leiden zijn tot de inspanningen die met het oog daarop in gang zijn gezet. Het is moeilijk in te schatten hoeveel inspanning je moet leveren om bijvoorbeeld een paar procent meer te scoren. Wij hebben alleen bij de toename van het fietsverkeer een getal genoemd (10% meer). Bij de andere indicatoren hebben we daarom alleen aangegeven welke richting we op willen: meer / minder.</p> <p>Om de doelmatigheid van deze acties te kunnen beoordelen maken wij verder ook gebruik van (kwalitatieve) voortgangsrapportages. Zie ook onze reactie onder Y</p>	<p>Toegevoegd op bladzijde 27 onderaan: Naast de rapportage over de effectindicatoren, rapporteren wij ook over de voortgang van de verschillende acties o.a. via de bestuursrapportage, een tussenrapportage na twee jaar en via de evaluatie eind 2018.</p>

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	<p>aan inzet zal vergen. Dit betekent ook dat het meer of juist minder realiseren van de doelstellingen niets zegt over de doelmatigheid van de gepleegde inzet.</p> <p>Het is naar het oordeel van de milieuraad belangrijk zicht te houden op tussendoelstellingen, bijvoorbeeld de verdere ontwikkeling van fietsroutes of het tempo waarin het Singelpark gerealiseerd wordt, met hoeveel het areaal voor stadslandbouw wordt uitgebreid, hoeveel succesrijke contacten er gelegd worden tussen partijen die elkaar op velerlei en zeer uiteenlopende manieren kunnen ondersteunen enzovoorts.</p> <p>Omdat het van groot belang is om de initiatieven van onderop te ondersteunen met gemeentelijke activiteiten om partijen bij elkaar te brengen komt de milieuraad tot de aanbeveling om het initiatief te nemen om binnen afzienbare tijd een bijeenkomst te organiseren waarbij de vele partijen die een rol kunnen spelen bij het uitvoeren van de wenselijkheden die in de nota zijn verwoord worden uitgenodigd, teneinde hun activiteiten op elkaar af te stemmen.</p>	<p>Rond de verschillende thema's vinden de komende tijd diverse bijeenkomsten plaats om de activiteiten van de diverse betrokkenen op elkaar af te stemmen. Daarbij betrekken wij zoveel mogelijk relevante partijen.</p>	
Thema: Fysieke inrichting stad: verleiden tot beweging			
J	<p>Ingebracht door: 4</p> <p>Een idee is om toe te werken naar Leiden als rolstoel/scootmobiel toegankelijke fiets/wandel stad, waar auto's te gast zijn. Fietsers en wandelaars zouden dan voorrang krijgen in het verkeer (waar mogelijk).</p>	<p>Zoals in de nota aangegeven zien wij Leiden als fiets (en wandel-)stad bij uitstek. Vooral in de binnenstad en in de woonservicezones staan het langzaam verkeer en de toegankelijkheid van de openbare ruimte voor scootmobiels en rolstoelen centraal. Met het opwaarderen van de fietsnetwerken willen wij het fietsverkeer sterk stimuleren. Wij moeten echter soms ook rekening houden met andere</p>	<p>Geen.</p>

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
		gebruikers en met veiligheidseisen (de afwezigheid van stoepen kan bijvoorbeeld op sommige plekken weer veiligheidsproblemen voor kinderen veroorzaken).	
K	Ingebracht door 4: De e-bike wordt genoemd, maar het is niet duidelijk door wie en hoe de gemeente het gebruik wil stimuleren afgezien van de aanleg van elektrische oplaadpunten.	Het gebruik van de ebike willen wij stimuleren door de aanleg van aantrekkelijke (doorgaande) fietsroutes, via de proefpools voor bedrijven (mogelijk in de toekomst uitgebreid naar bewoners) en elektrische oplaadpunten.	Geen.
L	Ingebracht door 4 Voor ouderen met mobiliteitsproblemen (die er in Leiden veel zijn) is de mogelijkheid om uit rusten belangrijk. Als er geen bankjes (mogen) staan, kan deze groep niet bewegen (wandelen) in de buitenruimte. Het gaat erom, i.s.m. ouderen en mensen met een handicap, opstakelvrije groene wandelroutes met voldoende rustplekken te ontwikkelen.	Het uitgangspunt is om zitmeubilair te plaatsen op strategische plekken waar behoefte aan zitgelegenheid is. Dit zijn meestal locaties bij een speelplek, in parken, op pleinen, bij scholen, in winkelgebieden, langs water of andere fraaie plekken met bijvoorbeeld een mooi uitzicht. Banken kunnen ook strategisch geplaatst worden langs routes waar veel ouderen komen en in de woonservice-zones. Hiermee kunnen rustpunten worden gecreëerd. Indien daaraan behoefte is kan gekeken worden naar de mogelijkheid om extra banken te plaatsen. Een mooi voorbeeld van het ontwikkelen van een wandelroute in nauwe samenspraak met wijkbewoners is het project Morslint. Door de brede samenwerking tussen wijkbewoners en diverse andere partners zoals Radius, Libertas en Rivierduinen kan o.a. de balans tussen obstakelhinder en plaatsing van rustpunten als banken goed in het oog worden gehouden.	Geen.
	Thema: ouderen algemeen		
M	Ingebracht door: 1 Voor het kunnen versterken van de (zelf)redzaamheid, sociale contacten etc. van ouderen vindt	Wij onderschrijven dat het voor de zelfredzaamheid van ouderen van belang is dat er goede	Toegevoegd aan paragraaf 4.3.3 (Kwetsbare) ouderen: versterken vitaliteit en eigen regie, op

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	de Adviesraad het van belang dat het beleid met betrekking tot de woonservicezones, inclusief winkels en een gezondheidscentrum voortgezet wordt (zie Nota winkelen, wonen, welzijn en zorg uit mei 2009 en het advies van de Adviesraad hierover van januari 2009). In de nota komt het concept van woon-servicezones niet terug. De Adviesraad wil weten wat de stand van zaken van de uitwerking van de concept is.	voorzieningen zoals winkels, gezondheidscentra en ontmoetingsplaatsen goed toegankelijk en in de buurt zijn. Zoals in de nota Wonen ook aangegeven zullen de woonservicezones in de toekomst aan belang winnen en meer voorzieningen moeten omvatten (zie nota wonen, bladzijde 29). Wij maken hierbij wel de kanttekening dat dit er niet toe mag leiden dat elders in de stad geen aandacht is voor de toegankelijkheid van de woningen en de woonomgeving. Het concept voor de woonservicezones is opgenomen in de Kadernota en het Handboek Kwaliteit Openbare ruimte (zie ook onze reactie onder T).	bladzijde 21: “ Als gevolg van de transities in de zorg blijven meer mensen met fysieke, verstandelijke of psychische beperkingen in hun eigen woonomgeving waar zij voorheen naar een intramurale instelling gingen. De consequenties die dat heeft voor de woningen, de inrichting van de openbare ruimte en de aanwezigheid van voorzieningen in de diverse buurten en wijken wordt verder uitgewerkt in de beleidsvoorbereiding van de transitie AWBZ en meegenomen in de prestatieafspraken met de corporaties” .
N	Ingebracht door: 1 De Adviesraad adviseert opgedane inzichten uit de projecten van het inmiddels afgeronde Nationaal Programma Ouderenzorg mee te nemen bij de uitwerking van het beleid en dus niet alleen te kijken naar de resultaten van de Leidse Proeftuin Zorg en Welzijn.	Wij nemen uiteraard ook de opgedane inzichten uit het Nationaal Programma Ouderenzorg mee in de verdere uitwerking van ons beleid.	Toegevoegd op bladzijde 21, na laatste opsommingsteken eerste alinea na proeftuin Zorg&Welzijn: “en die ontleend aan de projecten van het Nationaal Programma Ouderenzorg”...
O	Ingebracht door: 4 Omdat een belangrijk deel van de 65-plussers niet ‘uit zichzelf’ gebruik zal gaan maken van openbaar groen en aantrekkelijke beweegmogelijkheden, wordt o.a. op p.21 terecht voorgesteld verbindingen te leggen tussen activiteiten van Radius en groene initiatieven. Vrijwilligers en medewerkers in de wijk kunnen bezoekers stimuleren en zo nodig begeleiden om naar buiten te gaan (en de vernieuwde plekken en mogelijkheden te ontdekken). Kinderen uit de wijk/school worden dan ‘als vanzelf’ uitgenodigd tot buitenspelen bij de ontmoetingsplekken van ouderen.	Wij zijn blij met de inzet van de vrijwilligers en medewerkers van Radius en zijn van mening dat zij een belangrijke rol kunnen spelen in het stimuleren en ondersteunen van ouderen om vaker buiten te zijn/ bewegen. Wij hebben Radius ook gevraagd mee te denken over de invulling van het Project Bewegen in het groen om te kijken op welke manieren wij ervoor kunnen zorgen dat zoveel mogelijk ouderen/ mensen met een beperking kunnen profiteren van het groen in de stad.	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	Thema: ouderen/ gehandicapten en bewegen/ sport		
P	Ingebracht door: 2 Momenteel vinden veel beweegactiviteiten op diverse plaatsen in de wijken plaats, vaak op loop- fietsafstand. Behalve dat het beweegmomenten zijn, zijn het vaak ook ontmoetingsmomenten die eenzaamheid voorkomen. Wij pleiten voor het behoud en de toename van deze buurtgerichte activiteiten.	Eens dat beweegactiviteiten ook van belang zijn voor het versterken van de sociale contacten. Via de subsidies aan diverse organisaties waaronder Radius en Libertas gaan wij door met het stimuleren van deze buurtgerichte beweegactiviteiten.	Geen.
Q	Ingebracht door: 2 Veel beweegactiviteiten voor mensen met een beperking vinden grootstedelijk, regionaal plaats bijv. het zwemmen in het RRC, het bewegen en sporten bij "GSV de Sleutels". Van belang om aan deze activiteiten mee te kunnen doen is een goed en betaalbaar vervoersysteem. Daar doen zich nu dikwijls problemen voor, waardoor men afziet van deelname aan sportactiviteiten.	Indien zich problemen voordoen met de regiotaxi kan dit altijd gemeld worden bij regiotaxi of bij het WMO loket zodat in overleg gekeken kan worden of en hoe problemen met bereikbaarheid, geschiktheid, kwaliteit en kosten (bv door via collectief vervoer naar sportfaciliteiten) kunnen worden opgelost	Geen.
R	Ingebracht door: 2 Bij overzicht acties zouden we graag opgenomen zien dat de subsidiëring voor de functie sportconsulent (zie Sportnota van 2012 "Verleiden tot Bewegen") - indertijd in het leven geroepen om mensen met een beperking te helpen bij het vinden van een passende beweegactiviteit- in de periode 2014-2018 gecontinueerd wordt. Niet alleen is het vinden van een geschikte beweegactiviteit voor hen moeilijk ook het "gehandicaptenproof" maken van bestaande activiteiten vraagt tijd.	De subsidie voor deze consulent is voor twee jaar gecontinueerd. Voor de periode daarna wordt gekeken of we deze functie kunnen onderbrengen in de combinatiefuncties.	Toegevoegd op bladzijde 17 en 24 onder acties: "continuering van de inzet van de sportconsulent om mensen met een beperking te helpen bij het vinden van een passende beweegactiviteit. tot 2016. Daarna onderzoeken of deze functie kan worden ondergebracht bij de combinatiefunctionaris".
	Thema: versterken groen		
S	Ingebracht door: 4 Aanvulling p16, 6e opsommingstekes en p24 bovenaan. Actie betreft de	Een inventarisatie van de bestaande (groene) ontmoetingsplekken nemen wij	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	aanleg van stadsparkjes, het groen versterken en verbinden. Ziekenhuizen en woonzorgcomplexen worden vermeld. Graag bestaande ontmoetingsplekken in de wijken expliciet vermelden. Zo wordt beter zichtbaar dat de vernieuwing zowel projectmatig als in bestaande structuren plaats zal vinden.	mee in de verdere uitwerking van de actiepunten.	
Thema: toegankelijkheid openbare ruimte voor gehandicapten			
T	Ingebracht door: 2 In een tijd waarin mensen ouder worden en mensen langer thuis blijven wonen wordt de kwaliteit van de openbare ruimte belangrijker. Mensen moeten zich in de openbare gebouwen en openbare ruimte vrij kunnen bewegen, zich veilig voelen. Niet alleen geldt dit voor de openbare gebouwen, ook in de openbare ruimte dient rekening gehouden te worden met de BTB aspecten waarbij gedacht kan worden aan korte afstanden tot voorzieningen, obstakelvrije trottoirs, materiaal keuze verharde voetpaden (Singelpark), toegangspoortjes bij parken, meer en hogere banken, drie generatiespeeltoestellen, en in de speeltuinen aangepaste toestellen voor kinderen met een beperking e.d.	Zie hiervoor de Kadernota en het Handboek Kwaliteit Openbare Ruimte: "Bij de inrichting van de openbare ruimte is er speciale aandacht voor de meest kwetsbare gebruikers: de ouderen, de mindervaliden en de kinderen. Dat geldt voor de gehele stad, maar rond de verzorgingscentra, de ziekenhuizen, de scholen en voor de fiets- en looproutes wordt een extra inspanning gevraagd in het ontwerp. Anticiperend op de vergrijzing zijn er zeven woonservicezones benoemd. De inrichting van de openbare ruimte in en rond de woonservicezones houdt rekening met de oudere bevolking. Meer dan elders zal het ontwerp van deze ruimte moeten resulteren in logisch ingerichte, goed begaanbare voetgangersgebieden zonder hinderlijke obstakels, maar wel met bijvoorbeeld voldoende bankjes. Obstakels en niveauverschillen worden zo veel mogelijk weggenomen om de openbare ruimte goed begaanbaar te maken voor rollators en rolstoelen, maar ook de stroefheid van het wegdek, het afschot van het trottoir en het ontwerp van de geleidestroken voor slechtzienden stellen eisen aan het ontwerp".	Toegevoegd aan actiepunt actualisatie beleidsplan speelruimte op bladzijde 16 en 24 met ruimte ... "voor aangepaste speeltoestellen voor kinderen met een beperking".

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
		<p>De tijdelijke adviescommissie openbare ruimte toetst of nieuwe ruimtelijke projecten voldoen aan de normen van het handboek kwaliteit openbare ruimte waaronder de toe- en doorgankelijkheid voor mindervaliden.</p> <p>Zie ook bladzijde 13 van de nota: Om beweging en zelfredzaamheid bij ouderen/ mensen met een beperking te stimuleren zorgen we dat de openbare ruimte zoveel mogelijk BTB is (Bereikbaar, Toegankelijk en Bruikbaar).</p> <p>Bij de actualisatie van het beleidsplan speelruimte kijken wij ook naar de aanwezigheid van aangepaste toestellen voor kinderen met een beperking en gebruik van deze ruimten door meerdere generaties.</p> <p>De speeltuin Zuiderkwartier is inmiddels al geheel rolstoel/gehandicapt proof. Het NSGK heeft er een speciale certificering aan toegekend "samen spelen", dit betekent dat de speeltuin goed toegankelijk en bespeelbaar is voor alle kinderen, met en zonder beperking. Daarnaast is er in iedere speeltuin bijna wel een speeltoestel voor gehandicapte kinderen te vinden en nemen we het mee in het project 'versterking buurtfunctie speeltuinen' dat nu van start gaat in 3 speeltuinen.</p>	
U	<p>Ingebracht door: 2 Wij onderschrijven dat het fietsen wordt gestimuleerd. Vraag onzerzijds is of er in de openbare ruimten voldoende aandacht blijft voor de door- en toegankelijkheid voor mensen met een gezichtbeperking, scootmobiel/ rolstoel / rollator etc? (zie huidige fietsroute over het Stationsplein)</p>	<p>Zie onze reactie onder T Bij het Stationsplein is sprake van een zogenaamde Shared Space. De afwezigheid van obstakels en niveauverschillen betekent dat deze ruimte juist ook goed toegankelijk is voor scootmobiels en rolstoelen. De afwezigheid van afgebakende trottoirs en fietspaden leidt er toe dat de verschillende gebruikers hun snelheid aanpassen aan de</p>	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
		verkeerssituatie van dat moment.	
V	Ingebracht door 2 In Hoofdstuk 4 missen wij onder het kopje <i>Algemeen/overig</i> bij het systematisch betrekken bij de inrichting openbare ruimte.....enz. het Platform Gehandicapten Leiden.	Bij collegebesluit 12.0684, d.d. 10-7-2012 Actieplan toegankelijke binnenstad bepaalden wij dat bij de inrichting van openbare ruimte en bij de bouwrenovatie van openbare gemeentelijke gebouwen het Platform in een vroegtijdig stadium zal worden betrokken.	Geen.
Thema: omgevingskwaliteit			
W	Ingebracht door: 3 Bij de identificatie van invalshoeken voor gemeentelijk beleid wordt gewezen op de noodzaak de bevolking te beschermen tegen de gevolgen van luchtvervuiling en geluidhinder, veelal via wet- en regelgeving. Voor deze invalshoek wordt vervolgens verwezen naar het actieplan Geluid en het Actieplan Luchtkwaliteit; actieplannen waarover de milieuraad advies heeft uitgebracht. Korthedshalve moge de milieuraad hiernaar verwijzen. In dit advies wil de milieuraad volstaan met het nogmaals benadrukken van de omstandigheid dat zowel voor vele vormen van luchtverontreiniging als voor geluidhinder is komen vast te staan dat er geen veilige ondergrenzen bestaan. Dit houdt in dat de gemeente een inspanningsverplichting heeft om deze vormen van milieuverontreiniging zoveel mogelijk te beperken, ook indien wettelijk normen worden onderschreden. De milieuraad hecht eraan hier dit nogmaals te benadrukken omdat vaak de indruk wordt gewekt dat als er voldaan wordt aan wettelijke normen de gemeente verder geen inspanningen hoeft te verrichten. (ook de tekst op blz. 9 kan zo worden gelezen). De milieuraad benadrukt dat er naar zijn oordeel (naast het	Wij zijn het eens dat het belangrijk is luchtverontreiniging en geluidshinder zoveel mogelijk te beperken. Korthedshalve verwijzen wij hier naar onze reacties op uw advies op de actieplannen voor Geluid en Luchtkwaliteit	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	verbeteren van de leefstijl) nog veel gezondheidswinst te behalen valt door de fysieke kwaliteit van de leefomgeving te verbeteren.		
Thema samenwerking			
X	Ingebracht door 4 Voorstel om in de volgende tekst de samenwerking met organisaties en actieve burgers toe te voegen en aan te geven het gaat om die activiteiten die primair gericht zijn op bevordering van gezondheid: "Wij blijven HARA subsidiëren voor het geven van advies en informatie, coördinatie en netwerkondersteuning (o.a. Leiden Gezond en Wel en bewegingsstimulering ouderen), groepsvoorlichting (o.a. gezonde voeding en beweging en het huiskamerproject Veerkracht) en het aanbieden van cursussen."	Eens met deze aanvulling.	Op bladzijde 12 voegen wij toe : In de bevordering van de gezondheid van onze inwoners werken wij samen met diverse organisaties en actieve burgers.
Thema Evaluatie en monitoring			
Y	Ingebracht door: 2 De nota "Ruimte maken voor gezondheid" is een nota waar veel geld mee gemoeid is. Veel van de acties resulteren - zoals ook al in de nota wordt aangegeven- pas op langere termijn effect. Vraag daarbij is hoe/welke/voldoende (evaluatie) waarborgen zijn ingebouwd?	Eens dat gezondheidsbevordering een lange adem heeft. In de evaluatie en in tussenrapportages staan wij stil bij de voortgang.	Toegevoegd op bladzijde 27: Naast de rapportage over de effectindicatoren, rapporteren wij ook over de voortgang van de verschillende acties o.a. via de bestuursrapportage, via een tussenrapportage na twee jaar en via een evaluatie eind 2018.
Thema: overig			
Z	Ingebracht door: 2 In de programma's wordt ICT als middel weinig genoemd (m.u.v. specifieke tegengaan van obesitas bij het jongerenprogramma). Ook ouderen, chronisch zieken en gehandicapten zullen zich in de toekomst steeds meer (moeten) gaan bedienen van ICT. Er is in de nota t.a.v. deze groepen echter niets over te lezen.	Inwoners worden steeds meer in staat geacht van internet gebruik te maken. Dat geldt voor het vergaren van informatie, het doen van aankopen, het deelnemen aan sociale netwerken en het contact met de overheid. Voor ouderen, chronisch zieken en gehandicapten die met internet kunnen omgaan, eventueel met aanpassingen aan beeldscherm en toetsenbord is dat een groot voordeel. Vanuit de eigen woning ligt de wereld open.	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
		<p>De kleiner wordende groep die niet van internet gebruik kan maken komt inderdaad in een toenemend lastige situatie terecht. Er zijn gelukkig wel projecten, vrijwilligers en mantelzorgers die deze groep daarbij te hulp komen.</p> <p>ICT ontwikkelt zich in een richting waarbij juist de genoemde groepen nieuwe kansen krijgen.</p> <p>Via beeldcommunicatie kunnen mensen die aan huis gebonden zijn toch visuele contacten leggen met familie, vrienden, mantelzorgers en zorgverleners. Met behulp van E-health kunnen zij steeds meer te weten komen over hun gezondheid en daarin zelf de regie nemen. Door monitoring van gezondheid op afstand kan eerder worden ingegrepen als verslechtingen optreden en wordt ook het belastende bezoek aan zorgverleners voor bloedprikken, bloeddrukmeting, etc beperkt.</p> <p>Per saldo kunnen de ICT ontwikkelingen voor ouderen, mantelzorgers, mensen met een beperking en (chronisch) zieken van groot nut zijn. Deze worden dan ook meegenomen in diverse projecten waaronder die in de Proeftuin Zorg en Welzijn.</p>	
Aa	Ingebracht door: 4 In de 3de alinea, regel 5, waar "zorgaanbieders" staat, moet staan: aanbieders van zorg en welzijn. Idem blz 21, 1 ^e opsommingspunt	Eens	Wij veranderen zorgaanbieders in aanbieders van zorg en welzijn.
Bb	Ingebracht door 4 In de 3de alinea, regel 6 is niet duidelijk wat met het begrip "ondersteuning" bedoeld wordt. Een suggestie is dit begrip te vervangen door "welzijnsinterventies". Een andere optie is "zorg en ondersteuning" te vervangen door "interventies gericht op vitaliteit en gezondheid".	Met ondersteuning willen wij aangeven dat iedereen in eerste instantie zelf verantwoordelijk is voor zijn of haar eigen welzijn. De gemeente en aanbieders van welzijnsactiviteiten kunnen deze verantwoordelijkheid niet overnemen wat wij wel kunnen doen is ondersteunen. Zie hiervoor ook de figuur op	Geen

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
		bladzijde 3 (voorwoord) en het stukje tekst bovenaan blz 9).	
Cc	Ingebracht door 4 Voorstel Wijziging ad 4.3.3. Onder de subkop Vitaliteit, 1e opsommingpunt, p21: Door de formulering wordt ten onrechte de indruk gewekt dat Radius vooral bestaat uit ouderenadviseurs en dienstencentra. De 36,5fte van Radius (Leiden en Oegstgeest, 2012) is faciliterend aan een netwerk van 788 vrijwilligers dat samenwerkt met talloze actieve burgers en mantelzorgers, en voor de doelgroep relevante professionals. Voorstel is dit punt te vervangen door: “via de subsidiering van diverse vrijwilligersdiensten (aan huis en in de dienstencentra), beweegactiviteiten en beweegwinkel, preventieve welzijnsbezoeken, facilitering van senioreninzet/burgerparticipatie en informatie en advies (o.a. de cliënt-/ouderenadviseurs) van Radius”	Eens met deze toevoeging.	Toegevoegd is op bladzijde 21: “via de subsidiering van diverse vrijwilligersdiensten (aan huis en in de dienstencentra), beweegactiviteiten en beweegwinkel, preventieve welzijnsbezoeken, facilitering van senioreninzet/ burgerparticipatie en informatie en advies (o.a. de cliënt-/ouderenadviseurs) van Radius”
Dd	Ingebracht door 4 Aanvulling bij het tweede stuk tekst (nog steeds p21) “Via het programma Kennisstad dragen wij met de uitvoerende organisaties bij aan de Leidse Proeftuin Zorg & Welzijn”.....	Eens	Toegevoegd aan de betreffende tekst op bladzijde 21 is “met de uitvoerende organisaties”.
Ee	Ingebracht door 4 Suggestie/aanvulling bij het vierde stuk tekst cq de laatste alinea: Aanbieders van welzijnsinterventies zoals stichting Radius zijn zowel binnen als buiten deze projecten naast uitvoerder ook vaak initiator en/of samenwerkingspartner voor innovatie. Een voorbeeld is het projectplan rond Short Physical Performance Battery (SPPB) van TNO i.s.m. Radius waarbij een eenvoudige (evidence based) test vitaliteitsrisico's voorspelt (bijv. vallen).	Wij nemen deze suggestie over als voorbeeld van samenwerking tussen de kennisinstellingen en de uitvoerende organisaties in de Proeftuin Zorg en Welzijn.	Toegevoegd op bladzijde 22 is: “Een voorbeeld van samenwerking tussen de kennisinstellingen en de uitvoerende organisaties is het project Performance Battery van TNO in samenwerking met Radius waarbij een eenvoudige (evidence based) test vitaliteitsrisico's voorspelt (bijvoorbeeld vallen).

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
Ff	<p>Ingebracht door 4 Kanttekening ad 4.3.4, 1e alinea (subkop wijkgericht werken, laatste regels), p22</p> <p>“Het leggen van verbindingen tussen voorzieningen en beleidsterreinen bijvoorbeeld tussen eerstelijnsgezondheidszorg en door de gemeente gefaciliteerde of gesubsidieerde zorg, welzijn- en sportvoorzieningen per wijk ...”, wordt door Radius onderschreven als een belangrijke taak. In de wijken moeten medewerkers van verschillende organisaties en vrijwilligers elkaar weten te vinden.</p> <p>Belangrijke vragen hierbij zijn in hoeverre overheidsbemoeienis hier noodzakelijk en wenselijk is en in hoeverre uitvoerende medewerkers ‘verplichte’ uren moeten besteden aan samenwerken. De gemeente dient zich steeds te realiseren dat extra uren inzet van medewerkers vrijwel altijd ten koste gaat van cliëntencontacten. Overleg levert alleen winst op als het werk erdoor aan efficiëntie en/of kwaliteit wint.</p>	<p>Daar zijn we het mee eens: doel van de samenwerking is de verbetering van de dienstverlening aan en ondersteuning van de cliënt.</p>	<p>Geen.</p>
Gg	<p>Ingebracht door 4 in deze paragraaf 4.4. in de 3e alinea te vermelden dat de gemeente via het vrijwilligerswerk bij diverse (zelf)organisaties, (patiënten)verenigingen en stichtingen op vele manieren de gezondheid van de Leidse burger positief beïnvloedt.</p> <p>Wellicht een idee om de Leidse vereniging van Mantelzorgers (LvVM), Vluchtelingenwerk, het COC Leiden en/of het Platform Gehandicapten Leiden in dit verband te vermelden.</p> <p>In 4.5. zou op zijn minst melding moeten worden gemaakt van de talloze vrijwilligers die zich inzetten bij sportverenigingen in de stad.</p>	<p>Wij zullen expliciet melding maken van de rol van de verschillende vrijwilligers(organisaties)</p>	<p>Toegevoegd aan 4.4. op bladzijde 23: “Leidse vereniging van Mantelzorgers, Vluchtelingenwerk, het COC Leiden en het platform Gehandicapten Leiden</p>
Hh	<p>Ingebracht door 4 Suggestie ad 4.6 p24 2e en 3e opsommingpunt</p>	<p>Eens. Dit nemen wij mee in de verdere uitwerking. Een</p>	<p>Geen.</p>

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	Bij bewonersinitiatieven voor buurttuinen is het betrekken van verschillende generaties en in de wijk aanwezige organisaties wellicht vanzelfsprekend, toch goed om deze twee punten expliciet aan elkaar te verbinden om werkelijk te komen tot generatietuinen.	voorbeeld hiervan is de Tuin van Noord.	
li	Ingebracht door 4 Wijziging ad 4.6 p25 onder vitaliteit ouderen Radius vindt de trendbreuk naar acties ter stimulering van vitaliteit een goede keuze. Focus dient behalve op kwetsbare groepen dan ook op (meer) gezonde senioren te liggen. Wijziging ad 1e opsommingpunt: Er staat "Stimuleren van beweging en eigen regie via de subsidiering van diverse voorzieningen en activiteiten zoals aangeboden door Radius (o.a. de ouderenadviseurs en de dienstencentra)." Voorstel is dit te wijzigen in: Middels subsidiëring van het werk van stichting Radius wordt de vitaliteit, de participatie, de zelfredzaamheid en (behoud van) eigen regie van ouderen gestimuleerd terwijl tegelijkertijd hun netwerken (mantelzorgers, vrijwilligers) worden ondersteund. Waar en indien nodig wordt gezocht naar vrijwilligers om het netwerk uit te breiden en worden beperkingen ondervangen (middels kortdurende trajecten door cliënt-/ouderenadviseurs naar bijvoorbeeld een dagopvang, een boodschappenplusbus, een telefooncirkel).	Eens dat versterking van de vitaliteit om een focus op zowel de gezonde als de meer kwetsbare ouderen vraagt, zij het op een verschillende manier. Laatstgenoemde zullen hierbij immers meer ondersteuning nodig hebben	De tekst onder 4.6 is als volgt gewijzigd: "Stimulering van vitaliteit, participatie, zelfredzaamheid, sociaal functioneren (via ondersteuning mantelzorgers/ vrijwilligers) en eigen regie van ouderen via de subsidiering van diverse voorzieningen en activiteiten zoals aangeboden door Radius".
Jj	Ingebracht door 4: Radius wijst hier op het risico van overschatting van de sociale wijkteams waar het preventieve ouderengezondheidszorg betreft. Preventieve ouderengezondheidszorg is idealiter zowel gericht op burgers die reeds kwetsbaar zijn (zoals bijv. beweegprogramma's voor kwetsbare ouderen bij de dagverzorging) als op ouderen	Op dit moment zijn we bezig met het inrichten van sociale wijkteams . De besluitvorming over welke onderdelen van de dienstverlening daarin een plek krijgen vindt plaats in nauw overleg met de betrokken instellingen. Wij zien Radius als een belangrijke partner daarin.	Geen.

	Samenvatting ingekomen reactie	Reactie van het college	Gevolgen voor het voorgestelde besluit
	die (meer) gezond zijn. Het is zeer de vraag (of zelfs onhaalbaar en onwenselijk) dat dit allemaal in de sociale wijkteams ondergebracht kan worden.		

Conclusie

De ontvangen inspraakreacties geven op enkele onderdelen aanleiding tot wijzigingen of aanvullingen op de nota Ruimte maken voor gezondheid. deze zijn in de derde kolom van het overzicht aangegeven.

Vervolg procedure

Deze beantwoording van de inspraakreacties wordt tegelijkertijd met de gewijzigde nota vastgesteld door het college van B&W en vervolgens ter vaststelling aan de gemeenteraad aangeboden. de insprekers worden schriftelijk van het antwoord van het college van B&W en zijn besluit op de hoogte gesteld.